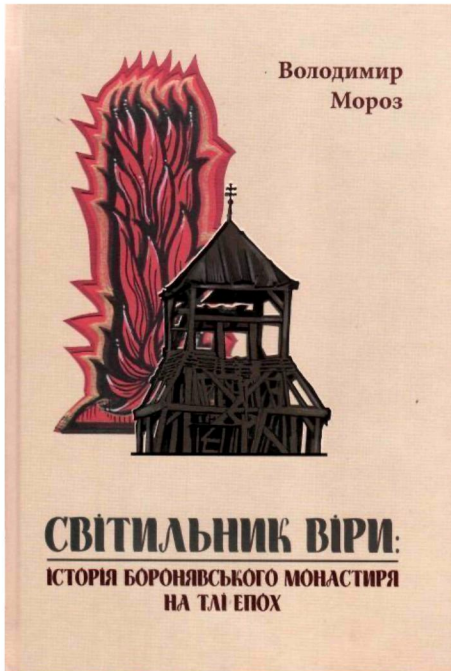

ЛІТОПИС БОРОНЯВСЬКОГО МОНАСТИРЯ (recenzja)

доц. Юрий Данилец, кандидат исторических наук, Ph D.

Володимир Мороз. Світильник віри: історія Боронявського монастиря на тлі епох. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2017, 288 с.

Минулого року у світ вийшла нова праця відомого дослідника історії Християнства в Україні, кандидата історичних наук, наукового співробітника Інституту історії церкви Українського католицького університету (далі – УКУ) Володимира Мороза. Автор присвятив книгу 300-річчю заснування цієї обителі і 400-літтю Чину святого Василя Великого.

Боронявський монастир знаходиться в на Хустщині, що на Закарпатті.

У першу чергу, звернемо увагу на джерельну та історіографічну базу монографії.

Список використаних джерел та літератури налічує 311 позицій, із них 106 – це неопубліковані (76) і опубліковані документи (30). Зокрема, було опрацьовано архівні збірні наступних державних і церковних установ: Архіву Боронявського монастиря, Архіву Імстичівського монастиря, Архіву Інституту Історії Церкви УКУ, Архіву Мукачівської православної єпархії, Архіву Головної Управи ЧСВВ у Римі, Архіву Провінції святого Миколая ЧСВВ в Україні у монастирі в Малому Березному, Архіву Управління СБУ в Закарпатській області, Галузевого Державного архіву СБУ (м. Київ),

Державного архіву Закарпатської області, Особистого архіву автора. Привертає увагу також об'ємний список церковної періодики, серед них унікальні «Шематизми», що містять статистичні відомості про життя Закарпаття у XIX – поч. XX ст.

Матеріал книги скомпоновано і представлено у 5 розділах та 8 параграфах, що побудовані за хронологічним принципом. Наведемо їх назви, щоб показати напрям думки дослідника: Р. 1. Заснування і перші роки діяльності (1716-1788). Р. 2. Ліквідація і відновлення монастиря (1788-1914). Р. 3. Кризи і реформи (1914-1939). Р. 4. Угорська та радянська окупації, повторна ліквідація монастиря і долі боронявських монахів (1939- кін. 1980-х). Р. 5. Відродження обителі: від кінця 1980-х до наших днів.

У вступі автор подав загальну характеристику історичного розвитку регіону, зосередившись на розвитку Християнської Церкви, етнографії, географічному положенню тощо. Розповідаючи про давній період історії обителі, автор наголошує, що на даний час бракує достатньої кількості джерел про поч. XVIII ст. Він наводить ім'я засновника монастиря – Іоанна Козака, настоятеля приходу в с. Селища (нині с. Нижнє Селище Хустського району Закарпатської області). У джерелах зафіксовано дату його приходу у Бороняво та купівлю землі для обителі – це 1716 р. В. Мороз наголошує, що у 1733 р., коли створювалася Закарпатська василіанська провінція, представника від Бороняви не було. Припускаємо, що на той час монастир перебував під юрисдикцією Мараморощьського православного владика Досифея Феодоровича, який помер вже через кілька років. Тобто, розвиваючи думку, можна говорити, що о. Іван Козак був православним священиком, адже с. Селище на той час підпорядковувалося також православним єпископам, як і інші села сучасної Хустщини, Тячівщини, Міжгірщини і Рахівщини. Лише після смерті владика Досифея та через поступове поширення політичної влади Габсбурзької імперії на ці терени, Мукачівські греко-католицькі єпископи отримали змогу закріпитися на Мараморощині. Однак, як стверджують окремі дослідники, до кінця XVIII ст. їх влада там була лише номінальною.

У другому розділі автор пише про закриття монастиря внаслідок Йосифінської реформи і його відновлення у се р. XIX ст. Як зазначає дослідник, загалом під ліквідацію потрапили 14 марамо-рошських монастирів і пояснює цей крок цісаря – не бажанням терпіти таку кількість монастирів на території одного комітату (с. 38). Досить насиченою була історія монастиря у міжвоєнний період, він пережив реформу чину, міжконфесійне протистояння, економічні труднощі. Той факт, що «Пряшівський єпископ Стефан Новак показово покинув свою кафедру й виїхав до Угорщини, а мучаківський владика Антоній Пап хоч і залишився, та відмовився присягнути на вірність новій державі» (с. 56) призвели до ускладнення стосунків із владою. Разом з тим, ми би не перебільшували роль російських білоемігрантів у процесі відродження православ'я у 1920-1930 рр. Православний рух розпочався значно раніше, ще до їх приїзду та був спричинений набагато глибшими причинами. Се ред них і згадуване автором мадяронство, і церковні податки «коблина» й «роковина», і введення григоріанського календаря і латинської абетки, і загалом важкий економічний стан. У переважній більшості вірники дивилися на греко-католицького священика як на людину влади, який часто застосовував проти своєї пастви поліцію і жандармів.

У четвертому розділі йдеться про угорський та радянський період історії монастиря. Обидва режими, як стверджує автор, переслідували ченців у Бороняві. У радянський час обитель була зліквідована, а ряд монахів опинилося у сибірських таборах. У книзі знаходимо важливі копії документів, що проливають світло на період репресій. В. Мороз розшукав унікальні фотографії ченців в ув'язненні, подав витяги із кримінальних справ. Переважно на усних джерелах написано останній розділ про сьогодення монастиря. Велика кількість світлин краще унаочнює прочитаний матеріал.

Майже 100 сторінок дослідник відвів для додатків, яких налічується 10. Серед них «Опис Боронявського монастиря 1749 р.» (с. 167-169), «Опис Боронявського монастиря 1756 р.» (с. 170-172), «Зведений шематизм Боронявського монастиря» (с. 173-190), «Вибрані біографи осіб» (с. 197-236). Щодо біографій, то історик

вдалося зібрати відомості про майже 80 діячів, що викликає лише повагу. Однак, інформація про окремих осіб потребує, звичайно, уточнення. Монографію, крім того, збагачує іменний покажчик, що досить рідко зустрічається у теперішніх виданнях.

Таким чином, можемо стверджувати, що праця В. Мороза є ґрунтовним історичним доробком і збагатить українську історіографію історії Церкви.